

زودآیند ویرایش نشده

ارزیابی تاب آوری کسب و کارهای گردشگری در برابر خشکسالی دریاچه ارومیه

مطالعه موردی: روستاهای ساحلی شهرستان شبستر

*^۱ کیومرث خداپناه

چکیده:

تنوع بخشی به اقتصاد روستایی از اولویت های برنامه ریزی های جدید توسعه روستایی در ایران است؛ با توجه به اهمیت آن، تلاش هایی برای توسعه گردشگری و کسب و کارهای مرتبط به آن در مناطق روستایی کشور در حال انجام است. هدف کلی این پژوهش، ارزیابی تاب آوری کسب و کارهای گردشگری مناطق روستایی شهرستان شبستر در برابر خشکسالی دریاچه ارومیه است. جامعه آماری تحقیق کلیه صاحبان کسب و کارهای مختلف مرتبط با بخش گردشگری در روستاهای ساحلی شهرستان بوده و با توجه به گستردگی جامعه آماری و بر اساس فرمول نمونه گیری کوکران، تعداد ۳۵۰ نفر به عنوان حجم نمونه به روش تصادفی ساده مورد انتخاب قرار گرفته اند. نتایج پژوهش نشان داد که در روستاهای مورد مطالعه، از نظر شاخص های تاب آوری کسب و کارهای گردشگری در سطح مناسبی قرار ندارند. همچنین نتایج مطالعات نشان داد میزان تاب آوری کسب و کارهای مرتبط با بخش گردشگری روستاهای ساحلی شهرستان پایین تر از حد متوسط می باشد. نتایج حاصل از یافته های میدانی نشان می دهد که ابعاد تاب آوری از دیدگاه روستائیان دارای میانگین های متفاوتی است، بیشترین میانگین مربوط به بعد سرمایه انسانی ($16/2$) و کمترین آن مربوط به بعد اقتصادی ($22/1$) است. همچنین سطح بندی ۷ روستای مورد مطالعه بر اساس تکنیک تصمیم گیری میرکا نشان می دهد هر یک از روستاهای در سطوح متفاوتی از تاب آوری قرار داشتند که عوامل مختلفی بر تاب آوری آنها تأثیر داشته است به

۱- استادیار گروه جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

*- نویسنده مسئول (k_khodapanah@pnu.ac.ir)

گونه‌ای که روستاهای علی بیگلو، قره تپه و کافی‌الملک در سطح تابآوری متوسط و بقیه روستا هم در سطح تابآوری کم و خیلی کم قرار داشند.

واژگان کلیدی: تاب آوری، کسب و کار، گردشگری، خشکسالی، دریاچه ارومیه، شهرستان شیستر.

مقدمه

نواحی روستایی بیشترین آسیب پذیری را در برابر سوانح طبیعی دارند و هر ساله شاهد وقوع سوانح زیادی در سراسر روستاهای کشورهای جهان هستیم ([Zaheri et al, 2015](#)). در این ارتباط آسیب پذیری نظام سکونتگاهی نه تنها حساسیت به تغییرات فیزیکی، بلکه مهمتر از آن، تأثیر چنین تغییراتی در زیرسیستم‌های اجتماعی-اقتصادی و زیستمحیطی و فرآیندهایی که در آن جوامع وابسته به هم هستند، را شامل می‌شود ([Hasana et al, 2019: 3](#)). نواحی روستایی به عنوان کانون تولید کشور دارای قابلیت‌های اقتصادی فراوانی است که در صورت برنامه‌ریزی صحیح، می‌توان با شکوفایی آن‌ها، اقتصاد پویا و متنوعی را در نواحی روستایی پدید آورد ([Sadeghloou et al. quoted](#)) ([by Vermiziari and Imani, 2017](#)). از قابلیت‌های موجود در نواحی روستایی، گردشگری روستایی است. فعالیت گردشگری تحت سطح بالایی از عدم اطمینان و ریسک واردہ توسط بحران فعالیت می‌کند هنگامی که بحرانی رخ می‌دهد مقصد گردشگری، گردشگران و جامعه محلی همه تحت تأثیر قرار می‌گیرند. این بحران‌ها می‌توانند جریان گردشگری را نه فقط از یک مقصد خاص بلکه از مناطق و کشورهای همسایه نیز خارج کنند ([Ebrahimi et al, 2019](#)). بحران گردشگری در حقیقت هرگونه رخدادی است که موجب آسیب به عملکرد طبیعی مقصد شده و انجام کسب و کار مرتبط با بخش گردشگری را مختل نموده و تهدیدی بر اینمنی گردشگران است ([Yavri Gohar and Mansouri](#)) ([Moayed, 2017](#)). همچنین از سوی محققان، آسیب به اعتبار مقصد گردشگری از جهت اینمنی، جذابیت و آسایش با توجه با تأثیر منفی بر درک بازدید کنندگان از آن مقصد و کاهش ورودی گردشگران و هزینه‌های مربوط به آنان و به نوبه خود رکود در اقتصاد گردشگری و قطع تداوم عملیات کسب و کارهای مرتبط با این بخش؛ به عنوان پیامدهای بحران گردشگری در نظر گرفته می‌شود ([McKercher and Howie, 2004](#)) ([Taghvaei and Moayedfar, 2015](#)). در این خصوص ([Yavri Gohar and Mansouri](#)) اشاره می‌کنند که بحران‌ها اجتناب ناپذیرند و در واقع وقایع اتفاقی و موردی هستند که کسب و کارهای جاری صنعت گردشگری را می‌توانند مختل کنند.

اقتصادی روستاها است که با توجه به خصایص و ویژگی‌های گردشگری روستایی نظیر فصلی بودن آن، نیازمند ارتقاء آستانه‌های چرخه‌ی تطبیقی اقتصادی برای کاهش احتمالی شکست و افزایش تاب‌آوری آن برای دستیابی به تعادلی پایدار است([Steiner and Cleary, 2014](#)). این کسب و کارها در فرآیند شکل‌گیری، رشد، توسعه و بلوغ خود، با مخاطرات متعددی در ارائه محصول و بازاریابی مواجه است که آینده آن را با تهدید روبرو می‌سازد. براین اساس شناخت و درک سطح تاب‌آوری آن در برابر این تهدیدها می‌تواند به ماندگاری کسب و کارهای گردشگری در بازار کار کمک کند؛ به همین دلیل مطالعه میزان و نحوه تاب‌آوری کسب و کارهای کوچک گردشگری در برابر خطرات احتمالی از موضوعات جدید و مهم است([Sadeghlou et al., 2017](#)). کشور ایران به لحاظ شرایط جغرافیایی در زمرة ۱۰ کشور حادثه خیز دنیا قرار گرفته است؛ به طوری که از کل مساحت کشور حدود ۴۷ درصد در معرض انواع سوانح واقع شده و بیش از ۷۵ درصد جمعیت آن نیز در مناطق خطرپذیر سکونت دارند([Mokhtari, 2010](#)). از جمله معضلات طبیعی که از حدود دو دهه پیش در ایران اتفاق افتاده، خشکسالی دریاچه ارومیه است که هزینه زیادی را در ابعاد اقتصادی، اجتماعی و زیستمحیطی متوجه ساکنان روستایی پیرامون خود کرده است([Majnoni Totakhana et al., 2017](#)). خشک شدن دریاچه ارومیه می‌تواند زمینه ساز اثرات اکولوژیکی گسترده‌ای در شمال غرب کشور شده و حتی کشورهای هم‌جوار را هم به طور جدی تحت تاثیر قرار دهد. وجود دامنه گستردۀ ریسک و خطر خشکسالی دریاچه ارومیه و ضرورت توجه به میزان تاب‌آوری جوامع محلی پیرامونی این دریاچه سبب شد که در این تحقیق به موضوع ارزیابی تاب‌آوری روستاهای ساحلی دریاچه ارومیه و ارتباط بین خشکسالی با ابعاد مختلف تاب‌آوری پردازیم. در این رابطه روستاهای ساحلی شهرستان شبستر به عنوان یکی از مصادیق این بحث می‌باشد. در چند دهه اخیر؛ توسعه گردشگری موجب شکل‌گیری کسب و کارهای زیادی در این نواحی شده و درآمد و اشتغال بسیاری از ساکنین نیز به آن وابسته شده است اما امروزه با خشکسالی دریاچه ارومیه، عملکرد این نوع کسب و کارها در این نواحی به گونه‌ای تحت تأثیر قرار گرفته است، از این رو جهت کاهش مخاطرات و چالش‌های پیش‌رو، بحث تاب‌آوری کسب و کار گردشگری در مقابل خشکسالی در ناحیه مورد مطالعه به عنوان یک مسئله بسیار مهم و کلیدی می‌باشد. بنابراین شناخت و تبیین سطح تاب‌آوری کسب و کارهای گردشگری در ناحیه مورد مطالعه و هر یک از عوامل موثر بر آن، در جهت سازگاری آن‌ها با این بحران و نیز برگشت کسب و کارها به حالت اولیه و بهبود آن‌ها از اهمیت و ضرورت بسیاری برخوردار است. با توجه به اهمیت و ضرورت بررسی موضوع، پژوهش حاضر به دنبال پاسخگویی به این سال می‌باشد که میزان تاب-

آوری کسب و کارهای گردشگری در روستاهای ساحلی شهرستان شبستر در برابر خشکسالی دریاچه ارومیه در چه سطحی می باشد؟

در سال های اخیر مطالعات متعددی در رابطه با تاب آوری گردشگری و کسب و کارهای مرتبط با آن صورت گرفته است که در زیر به نمونه هایی از آن ها اشاره می گردد:

پورطاهری([PorTahari et al, 2016](#)) در پژوهشی سطح و درجه آسیب پذیری ناشی از خشکسالی در مناطق روستایی(از دیدگاه کشاورزان) دهستان سولوز را مورد ارزیابی قرار دادند. نتایج نشان می دهد روستاهای مورد مطالعه، از نظر سطح و درجه آسیب پذیری، تفاوت قابل ملاحظه ای با یکدیگر دارند. شفیعی ثابت و قربانی([Shafii Sabet and ghorbani, 2016](#)) در پژوهشی به ارزیابی میزان آسیب پذیری سکونتگاه های روستایی از پدیده خشکسالی با استفاده از مدل کوپراس در شهرستان دلفان پرداخته اند. نتایج بررسی آنان نشان داده است که روستاهای گلام، بهری و کفراج بیشترین آسیب پذیری و روستاهای ظفرآباد و گرمه خانی کمترین آسیب پذیری را از پدیده خشکسالی دارند. قنبری و آرین فر([Ghanbari and Arin Far, 2017](#)) در تحقیقی با عنوان ارزیابی تأثیر خشکسالی بر وضعیت اقتصادی و معیشت خانوارهای روستایی در شهرستان فسا به این نتیجه رسیدند که خشکسالی تأثیرات منفی بر وضعیت معیشت خانوارهی عضو تعاونی های مشاع داشته، به گونه ای که مقدار آماره ویلکاکسون برای هرچهار بعد در سطح خطای کمتر از ۰/۰۵ حاکی از تفاوت معنی دار وضعیت معیشت بعد از خشکسالی نسبت به قبل از آن است. صادقلو و همکاران([Sadeghlou et al, 2017](#)) در مطالعه شان به این نتیجه رسیدند که در روستاهای مورد مطالعه شاخص های تاب آوری کسب و کارهای گردشگری در سطح مناسبی قرار ندارد همچنین میان ویژگی های فردی افراد فعال در زمینه کسب و کارهای گردشگری با تاب آوری این فعالیت ها رابطه معنا داری وجود دارد. ورمزیار و ایمانی([Varmaziar and Imani, 2017](#)) در تحقیق شان به این نتیجه رسیدند که از نظر مالکان، اهمیت برنامه ریزی در کسب و کار، متوجه بودن به شناسایی و کاربست بهترین اقدام ها در کسب و کار و داشتن چشم انداز و مأموریت کسب و کار جایگاه مهمی در تاب آوری کسب و کار داشتند. دریان آستانه و قاسمی([Darban Astana and Ghasemi, 2022](#)) در پژوهشی ارزیابی ابعاد تاب آوری کشاورزان روستایی در برابر خشکسالی شهرستان زرند را مورد ارزیابی قرار دادند و به این نتیجه رسیدند که تاب آوری کشاورزان در شرایط خشکسالی در ابعاد اقتصادی و نهادی، ناپایدار و در شاخص های کالبدی، زیست محیطی و اجتماعی در وضعیت پایدار قرار دارد. عطایی و همکاران

شهرستان داراب مورد ارزیابی قرار دادند. نتایج بررسی‌ها در مورد رتبه‌بندی روستاهای آسیب دیده از خشکسالی نشان می‌دهد که روستاهای دولت آباد، درنگانه، شهرک بستان و بهادران بیشترین آسیب-پذیری از پدیده خشکسالی داشته‌اند و روستاهای تل بارگاه، جونان، نصروان و قلعه نو از آسیب‌پذیری کمتری نسبت به روستاهای اطراف برخوردارند. علیقلی زاده فیروزجایی ([Aliqlizadeh Firouzjai](#), 2022) نتایج مطالعه نشان می‌دهد که به طور کلی میزان تاب آوری کسب و کارهای مرتبط با بخش گردشگری در شهر بابلسر و روستاهای ساحلی این شهرستان بالاتر از حد متوسط می‌باشد. همچنین نتایج بیانگر آن است در بین عوامل موثر بر میزان تاب آوری کسب و کارها عوامل اقتصادی تأثیر مستقیم معنادار و میزان وابستگی اقتصادی به بخش گردشگری؛ تأثیر معکوس معناداری بر آن داشته است. ایالا و مانزانو ([Ayala and Manzano](#), 2014) یافته‌های تحقیق شان نشان می‌دهد که تاب آوری کارآفرین برموقبیت کسب و کار کمک می‌کند و رابطه مثبت و معناداری بین تاب آوری کارآفرینی و رشد شرکت‌شان وجود دارد این مطالعه به دنبال درک کلی تأثیر تاب آوری کارآفرین در موفقیت کسب و کار است. داهلیز سوسیلوانی ([Dahliz and Susilowati](#), 2015) در تحقیقی به بررسی تاب آوری کسب و کار در زمان رشد و بحران پرداخته اند و نتایج تحقیق نشان می‌دهد که کسب و کارهای گردشگری محلی در طول دهه بحران که صنعت گردشگری اندونزی را تحت تأثیر قرار می‌دهد قابلیت تاب آوری قابل توجهی را نشان می‌دهد. تاناگو ([Tanago](#), 2016) در پژوهشی آسیب‌پذیری سکونتگاه‌ها بر اثر خشکسالی را مورد بررسی قرار دادند. نتایج پژوهش حاکی از آن است که تحقیقات موجود در زمینه آسیب‌پذیری اثرات اجتماعی-اقتصادی خشکسالی تنها با روش‌های آماری و کمی قابل اندازه گیری نیست و جهت بررسی میزان آسیب‌پذیری از روش‌های کیفی نیز بایستی استفاده شود. خطیبی و همکاران ([Khatibi et al.](#), 2019) در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که تاب آوری مناطق روستایی در برابر خشکسالی در وضعیت متوسط قرار داشته است و انجام همکاری در مناطق وسیعتر برای هماهنگی موثر شاخص‌ها در مطالعه توانمندسازی جوامع محلی با تهییه انواع خدمات اجتماعی می‌تواند به عنوان یک تحقیق بیش تر در آینده در نظر گرفته شود. براساس جمع‌بندی مطالعات پیشین، تاکنون مفهوم تاب آوری از زوایای گوناگونی شامل تاب آوری روستایی، تاب آوری جامعه، تاب آوری فردی و تاب آوری کسب و کار تحلیل و بررسی شده است. اما با وجود مطالعه‌های به نسبت فراوان در حوزه تاب آوری روستایی، بررسی تاب آوری کسب و کارهای گردشگری روستایی در برابر خشکسالی در مطالعه‌های پیشین کمتر مورد تحلیل قرار

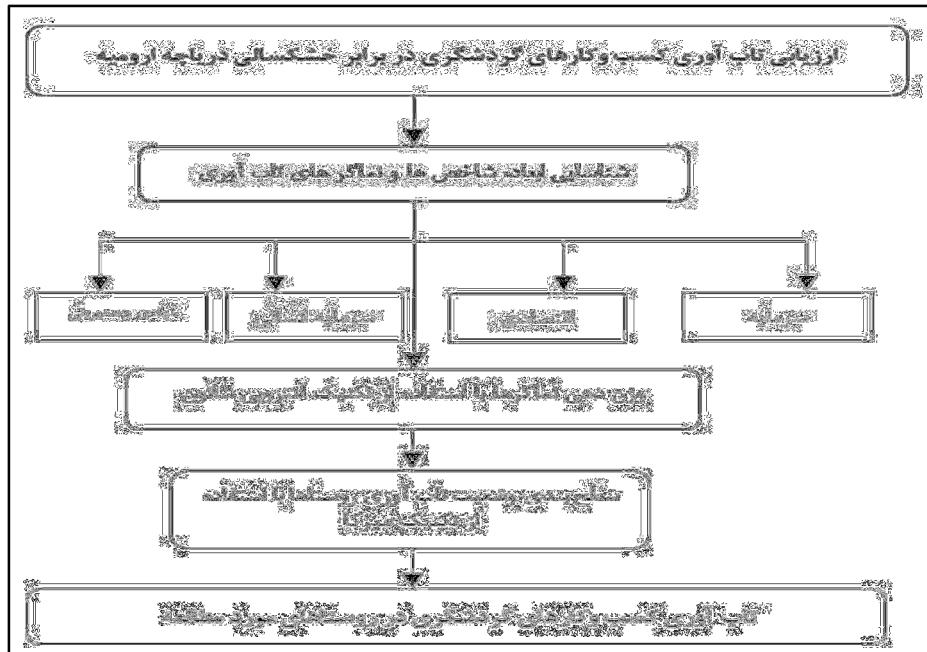
گرفته و از این نظر تحقیق حاضر دارای نوآوری می‌باشد. در این راستا، این پژوهش اقدام به پرکردن خلاً یادشده در مناطق روستایی ساحلی شهرستان شبستر کرده است.

مبانی نظری

کسب و کار را می‌توان به عنوان حالتی از مشغولیت به طور عام، شامل فعالیت‌هایی که تولید، خرید کالا و خدمات با هدف فروش آن را به منظور کسب سود در بر می‌گیرد، عنوان نمود. هر سازمان یا فعالیت اقتصادی دارای ماهیتی پویا است که به دلیل اثر محیط متغیر بیرونی، ابزار و نیازهای درونی و یا موقعیت جدید درون سازمانی که انطباق و واکنش را می‌طلبد، مداوم در حال تغییر است. بنابراین هر کسب و کار وابسته به هر بعد اقتصادی باید چاپک، انعطاف پذیر، پویا و پیشرو باشد تا بتواند در برابر هر احتمال بحران و تغییر واکنش نشان داده و خود را به سرعت انطباق بخشد و به عبارتی تاب آور باشد([Sadeghlou et al, 2017](#)). کسب و کارهای روستایی یکی از انواع کسب و کارها را تشکیل می‌دهد که امروزه با توجه به بازساخت الگوهای کارکردی بسیاری از نواحی روستایی، طراحی کسب و کارهای جدید گردشگری در نواحی روستایی یکی از پویاترین ابعاد کارآفرینی را تشکیل می‌دهد. فعالیت‌هایی که در مقاصد گردشگری با اهدافی نظیر بهبود معیشت و رفاه اقتصادی شکل می‌گیرد([Davidson, 2010](#)). بهترین راه مقابله با این مخاطرات شوک‌ها و ناتعادلی‌های اقتصادی، ارتقای تاب‌آوری آن است([Ghiasvnd and Abdul Shah, 2015](#)). تاب‌آوری، ظرفیت تحمل جامعه در برابر مخاطرات و شرایط غیرعادی و بازگشت به وضع طبیعی است. در همین راستا، ابعاد و شاخص‌های مختلفی برای تاب‌آوری ارائه شده است. چنانچه، شاخص‌ها به طور بالقوه می‌توانند پیشرفتهای به دست آمده در بهبود تاب‌آوری در مناطق معین را اندازه‌گیری کند و درجه تاب‌آوری جوامع مختلف را با یکدیگر مقایسه و منطقی که بیشتر نیازمند تاب‌آوری هستند را مشخص نماید ([Firouznia et al, 2021](#)). با توجه به اینکه گردشگری در برخی از کشورها به عنوان یک بخش اقتصادی مهم و مسلط بوده و برخی از مقاصد نیز برای رشد و بقاء تنها به این بخش وابسته هستند. اتکاء به این بخش، فشار بسیاری بر مدیران و برنامه‌ریزان گردشگری در جهت حفاظت از کسب و کار و جامعه گردشگری در برابر بحران و بلایا وارد کرده و موجب ارائه طرح‌های راهبردی برای برخورد با پیامدهای احتمالی آن شده است. بنابراین در یک فعالیت اقتصادی مهم و روبرشد مانند گردشگری درک و شناخت ابعاد حادثه و بحران و بررسی راهبردهای متوقف یا محدود ساختن پیامدهای آن

ضروری است([Ritchie, 2017](#)). در این خصوص تابآوری کسب و کارها و برنامه ریزی تابآوری، رهیافتی مژثر برای تحقق توسعه اجتماعات گردشگر پذیر و کاهش احتمال ناپایداری ناشی از رخداد شرایط مختلف کننده در روند عادی این کسب و کارها است. رایج‌ترین چشم انداز تابآوری در گردشگری بر بازاریابی صنعت گردشگری و شمار گردشگران ورودی به مقصد به تبع تغییر سریع متغیرهای ناشی از رخدادهای غیرمنتظره و یا قابل پیش‌بینی و تأثیر آن بر اقتصاد و کسب و کارهای گردشگری است. در واقع ممکن است تاب آوری گردشگری بر تغییر متغیرهای اجتماعی، محیطی و اقتصادی سازنده گردشگری به طور یکپارچه توجه نماید اما هدف نهایی از توجه به آن، ایجاد تابآوری کسب و کارهای مرتبه با این متغیرها در برابر رخدادهای شکننده بیرونی است([Folke et al., 2002](#)). درک کامل از عوامل و مکانیسم‌های اثرگذار بر تابآوری درک شده مالکان کسب و کار در مقاصد گردشگری، نه تنها در بهبود وضعیت کسب و کارهای مرتبه با بخش گردشگری ضروری است بلکه برای تقویت ظرفیت انطباقی مالکان این فعالیتها برای مدیریت در برابر بحران و تغییرات ناگهانی ضروری می‌باشد([Guo et al., 2018](#)). پدیده خشکسالی به عنوان یک بالای طبیعی همواره خسارات زیادی به زندگی انسان و اکوسیستم‌های طبیعی وارد کرده است([Escalon, 2002](#)). بررسی اسناد و مدارک معتبر تاریخی نیز گویای این واقعیت است که در مناطق خشک کره زمین؛ مانند خاورمیانه و قاره آفریقا، شکل‌گیری و ادامه حیات انسان‌ها با عوامل اقلیمی و به ویژه خشکسالی رابطه مستقیم داشته و امروزه نیز این ارتباط بیشتر در جوامع روستایی محسوس است([Diffenbaugh, 2015](#)). مطالعات اسناد و مدارک نیز نشان می‌دهد که بیشترین تبعات ناشی از خشکسالی را اشار آسیب پذیر روستایی تجربه می‌کنند و آسیب پذیری جوامع روستایی سبب می‌شود که آنها قادر مقابله با شرایط نامطلوب را به دلیل نامنی اجتماعی، نامنی شغلی، نامنی غذایی و نامنی بهداشتی از دست بدھند([Heydari Sarban, 2015](#)). خشکسالی‌های اتفاق افتاده در سال‌های اخیر به عنوان یکی از مهمترین و چالش برانگیزترین مشکلات پیشروی بشر بوده است و جلوگیری از آن نیازمند همکاری و همیاری ملی به صورت همکاری مردم و مسئولان و بین‌المللی به صورت همکاری دولتها است، با وجود آگاهی از این مسأله که خشکسالی دارای اثرات منفی و مخرب در ابعاد اجتماعی، اقتصادی، تنوع زیست محیطی، کشاورزی، سلامت انسان‌ها، آتش سوزی و آلودگی هوا است؛ ولی اغلب مشکلات و آسیب‌های ناشی از وقوع خشکسالی‌ها نیز ریشه در مدیریت غیراصولی و غیرعلمی دارد که از طریق کاهش ظرفیت و توان اکوسیستم منجر به کاهش تابآوری روستاها می-

شود، در حالی که می‌توان با اتخاذ راهکارهای مدیریتی به خصوص در زمینه ارتقای تابآوری روستایی، میزان ریسک پذیری جوامع و از جمله سکونتگاه‌های روستایی را در برابر حوادث ناخواسته کاهش داد([folk, 2002](#)). بنابراین با بررسی مطالعات صورت گرفته در این زمینه و با توجه به یافته‌های مشاهده شده از تحقیقات منطبق با موضوع در نواحی روستایی، می‌توان بیان نمود که تحقیق حاضر می‌تواند با ارزیابی تابآوری کسب وکارهای گردشگری مقابل خشکسالی در نواحی روستایی بیشتر مورد بررسی قرار گیرد. لذا از شاخص‌های این مطالعات برای مدل مفهوم تحقیق و شاخص‌های مورد سنجش در منطقه مورد مطالعه بهره گرفته شد. [شکل\(۱\)](#) مدل مفهوم تحقیق را نشان می‌دهد.

شکل ۱. مدل مفهومی تحقیق

روش شناسی تحقیق

پژوهش حاضر از لحاظ هدف کاربردی و از لحاظ ماهیت و روش توصیفی-تحلیلی مبتنی بر پیمایش است. ابزار گردآوری داده‌های هر یک از گوییه‌ها از طریق پرسشنامه بوده است. متغیرهای

موردنبیاز این پژوهش با استفاده از مطالعه منابع علمی معتبر و مطالعه میدانی از ناحیه مورد مطالعه مورد انتخاب قرار گرفت. در این پژوهش، سؤالات مرتبط با متغیرهای پرسشنامه با استفاده از طیف لیکرت ۵ گزینه‌ای از خیلی زیاد تا خیلی کم تنظیم شده است. واحد تحلیل در این پژوهش صاحبان کسب و کار مرتبط با بخش گردشگری در مناطق روستایی پیرامون دریاچه ارومیه شهرستان شبستر می‌باشد. جهت تعیین پایایی پرسشنامه نیز تعداد ۳۰ پرسشنامه در منطقه توزیع گردید و ضریب پایایی تاب آوری ۸۷٪ برآورد گردید که نشان دهنده این امر است که پرسشنامه مذکور از پایایی مناسبی برخوردار است، جامعه‌آماری پژوهش حاضر، ۷ روستای ساحلی شهرستان شبستر شامل ۳۳۱۹ خانوار با ۶۸۶۷ نفر جمعیت در سال ۱۴۰۱ می‌باشد. همچنین بر اساس فرمول نمونه‌گیری کوکران، حجم نمونه تعداد ۳۵۰ نفر از صاحبان کسب و کار مرتبط با بخش گردشگری تعیین شد. پراکندگی تعداد نمونه‌ها در روستاهای متناسب با تعداد خانوار آن‌ها و روش انتخاب نمونه در هر روستا به صورت تصادفی سیستماتیک بوده است.

جدول ۱. شاخص‌های پژوهش و سطح پایایی مؤلفه‌ها

نوع متغیر	مؤلفه	شاخص	منبع شاخص‌ها	آلفای کرونباخ
متغیر وابسته تاب آوری	میزان شده	- میزان توانایی جهت غلبه بر چالش‌های ایجادشده برای کسب و کار در نتیجه خشکسالی - استفاده از روش‌های مناسب و بهتر برای بهبود کسب و کار در نتیجه چالش‌های ایجاد شده	(Guo, et al., 2018) (Varmaziar and) (Imani, 2017)	+/۸۵۱
	میزان تاب آوری	- توانایی برگشت کسب و کارها به حالت اولیه - میزان سازگاری کسب و کار با تغییرات ایجادشده در نتیجه خشکسالی - تداوم فعالیت کسب و کار در طی بحران خشکسالی A1 ارتباط خوب با مشتری و اریاب رجوع، A2 میزان ارتباط با مسئولان محلی A3 گردشگری، میزان ارتباط با مالکان دیگر A4 کسب و کارهای مرتبط با بخش گردشگری، غیردولتی بخش گردشگری		
متغیر مستقل اجتماعی	سرمایه	A4 B1 میزان درآمد از کسب و کار، B2 شرایط	McGehee, et al. (2010)	+/۸۳۱
	اقتصادی		(Biggs, et al, 2012)	+/۸۷۲

		منابع مالی و پس انداز در زمان خشکسالی، ظرفیت یا توانایی اقتصادی در جهت جبران خشارات و هزینه های واردہ به کسب و کار سطح تحصیلات، C2 ساقه فعالیت به	B3
+/۷۸۴	Hall) ،(Biggs, 2011) (and Williams, 2008 (Orchiston,2013)	طورکلی، C3 میزان تجربه از خشکسالی های قبلی در بخش گردشگری، C4 میزان مهارت در این فعالیت	سرمایه انسانی
+/۸۱۷	(Huang and Min, 2003) Blake and Sinclair, Gu and Wall,) ،(2003 _____ Sadeghlou et al.,) (2017)	میزان کمک های مالی دولت به صورت یارانه یا ارائه وامها با بهره کم، D2 میزان معافیت مالیاتی در زمان خشکسالی، D3 کمک های دولت در جهت آگاهی بخشی و ارائه اطلاعات لازم و به روز به صاحبان کسب و کار، D4 مسئولیت پذیری مسئولان دولتی جهت حل مشکل در زمان خشکسالی	D1 نهادی و مدیریتی

جهت تحلیل پرسشنامه های توزیع شده از رگرسیون چند متغیره جهت تأثیر متغیرهای مستقل بر
وابسته، از آزمون t تک نمونه ای پارامتریک جهت بررسی دیدگاه روستائیان درباره شاخص های
تابآوری بهره گرفته شد. جهت سطح بندی روستاها از تکنیک تصمیم گیری MAIRCA استفاده
شده است. این تکنیک که در سال ۲۰۱۴ ارائه شده است، در شش مرحله انجام می شود:

گام اول: تشکیل ماتریس تصمیم

گام دوم: تعیین ارجحیت بر اساس انتخاب گزینه ها (P_{Ai})

$$P_{Ai} = \frac{1}{m}; \sum_{i=1}^m P_{Ai} = 1, i = 1, 2, \dots, m$$

(Tp)

گام سوم: محاسبات عناصر ماتریس ارزیابی نظری

گام چهارم: تعیین معادله ارزیابی واقعی

$$t_{rij} = t_{pij} \left(\frac{x_{ij} - x_i^-}{x_i^+ - x_i^-} \right)$$

$$t_{rij} = t_{pij} \left(\frac{x_{ij} - x_i^-}{x_i^+ - x_i^-} \right)$$

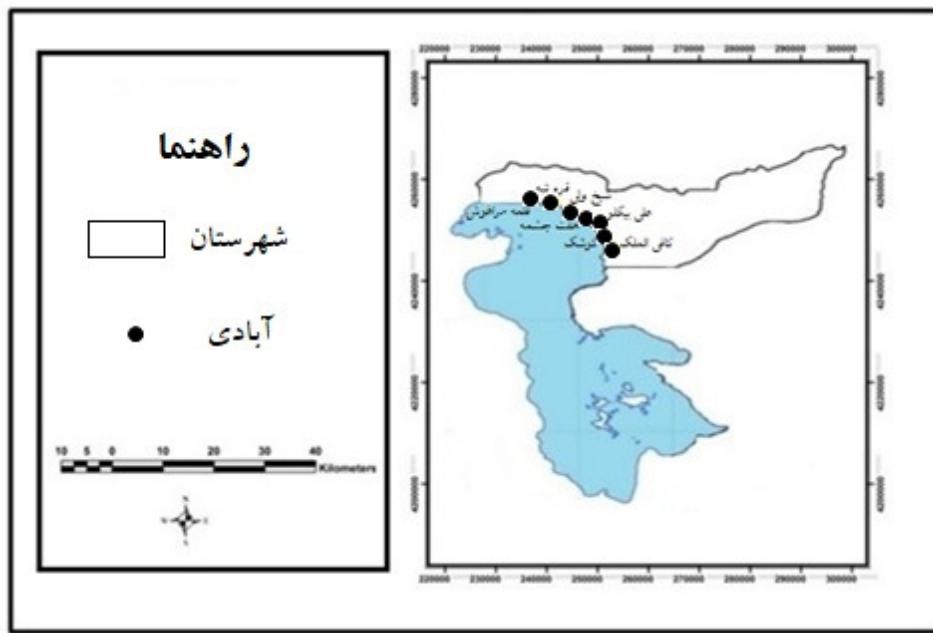
گام پنجم: محاسبه ماتریس

شکاف کل (G)

گام ششم: محاسبه مجموع مقادیر نهایی شکاف کل (Q)

منطقه مورد مطالعه

شهرستان شبستر دارای وسعت حدوداً ۲۷۵۰ کیلومترمربع هکتار در استان آذربایجان شرقی و در ۴۵ درجه و ۲۲ دقیقه طول جغرافیایی، ۳۸ درجه و ۱۰ دقیقه عرض جغرافیایی و در ارتفاع ۱۴۵۰ متر از سطح دریا قرار دارد. فاصله شبستر از مرکز استان ۷۰ کیلومتر بوده و شبیب عمومی زمین حدود ۵/۴ درصد شمال به جنوب و در موقعیت کوهپایه ای گسترش یافته است. شبیب عمومی زمین حدود ۵/۴ درصد می باشد. در سال ۱۴۰۰ جمعیت شهرستان شبستر معادل ۱۳۵۴۲۱ نفر بوده است.

شکل ۲. منطقه مورد مطالعه به تفکیک روستاهای مورد مطالعه

در شکل (۲) موقعیت جغرافیایی هفت روستای ساحلی مورد مطالعه پژوهش در روی نقشه شهرستان شبستر نشان داده شده است.

جدول ۲. جامعه آماری و حجم نمونه در روستاهای مورد مطالعه

روستا	تعداد جمعیت	تعداد خانوار	تعداد نمونه
قره تپه	۱۶۶۷	۷۶۱	۸۵
قلعه مراجوش	۳۰۶	۱۶۲	۱۶
کوشک	۷۲۲	۳۵۳	۳۷

٩١	٨٩٨	١٧٩٤	علی بیگلو
٢١	٢٠٣	٤١٣	هفت چشمه
٦٢	٥٧٧	١٢٢٥	کافی الملک
٣٨	٣٦٥	٧٤٠	شیخ ولی
٣٥٠	٣٣١٩	٦٨٦٧	جمع کل

نتایج و بحث

نتایج حاصل از یافته‌های توصیفی پژوهش بر اساس ۳۵۰ پرسشنامه توزیع شده در بین حجم نمونه بیانگر این است که ۳۱۹ نفر را مردان و ۳۱ نفر را زنان به خود اختصاص دادند. بیشترین فراوانی پاسخگویان ۱۵۶ نفر در رده ۴۱-۵۰ سال قرار داشتند که ۴۵ درصد حجم نمونه را به خود اختصاص داده بود. از لحاظ میزان تحصیلات نیز از بین چهار مقطع تحصیلی ابتدایی و بیسواد، زیر دیپلم، فوق دیپلم، لیسانس و بالاتر، بیشترین فراوانی پاسخگویان با ۱۹۴ نفر معادل ۵۵ درصد در مقطع تحصیلی دیپلم قرار داشت. جهت بررسی وضعیت تاب‌آوری روستاهای در ابعاد چهارگانه از آزمون t تک نمونه‌ای بهره گرفته شد.

جدول ۳. نتایج آزمون t تک نمونه‌ای

مولفه ها	نمره t	سطح معناداری	میانگین	سطح اطمینان	کرانه بالا	کرانه پایین
سرمایه اجتماعی	۵/۲۵۴	.۰/۰۱	۲/۱۱	.۰/۳۴۶	.۰/۱۸۳	.
اقتصادی	-۴/۱۲۷	.۰/۰۰	۱/۲۲	-.۰/۵۱۷	.۰/۲۸۵	.
سرمایه انسانی	۷/۳۸۳	.۰/۰۰	۲/۱۶	.۰/۴۲۲	.۰/۲۱۳	.
نهادی و مدیریتی	-۳/۸۵۱	.۰/۰۲	۱/۲۳	-.۰/۲۸۵	.۰/۱۵۶	.
کل تاب آوری	۳/۴۰۳	.۰/۰۰	۱/۶۸	.۰/۳۹۴	.۰/۲۰۳	.

ماخذ: یافته های پژوهش

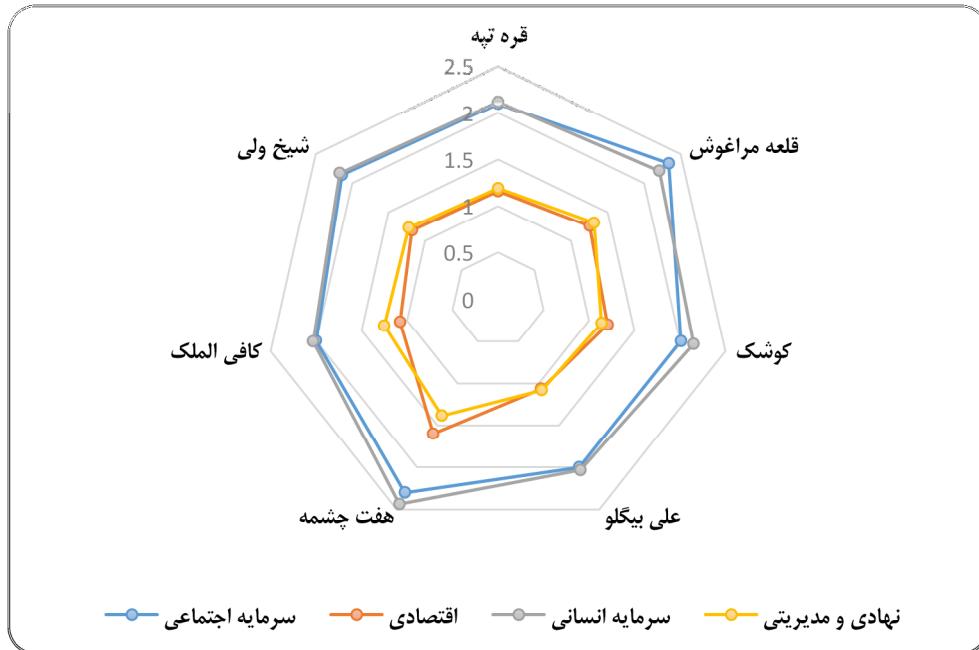
نتایج کلی آزمون تاب آوری وضعیت تاب آوری روستاهای مبین میانگین ۱/۶۸ می باشد. با توجه به این که میانگین مشاهده شده تاب آوری روستاهای کمتر از عدد ۳ که مربوط به سطح متوسط طیف لیکرت می باشد بنابراین می توان گفت وضعیت کلی تاب آوری در مجموعه روستاهای مورد مطالعه در سطح پایین تاب آوری ارزیابی می گردد.

جدول ۴. میانگین متغیرهای تحقیق به تفکیک روستا

روستا	سرمایه اجتماعی	اقتصادی	سرمایه انسانی	نهادی و مدیریتی
قره تپه	۲/۱۰۲	۱/۱۶۱	۲/۱۲۰	۱/۱۹۱
قلعه مراغوش	۲/۳۴۱	۱/۲۵۶	۲/۲۱۳	۱/۳۱۶
کوشک	۲/۰۱۱	۱/۲۰۴	۲/۱۵۲	۱/۱۳۷
علی بیگلو	۲/۳۰۰	۱/۰۶۵	۲/۰۳۴	۱/۰۸۱
هفت چشمه	۲/۳۱۱	۱/۶۰۱	۲/۴۳۵	۱/۳۸۶
کافی الملک	۲/۰۰۱	۱/۰۷۶	۲/۰۳۲	۱/۲۵۱
شیخ ولی	۲/۱۴۰	۱/۱۸۲	۲/۱۷۱	۱/۲۲۵
میانگین کل	۲/۱۱	۱/۲۲	۲/۱۶	۱/۲۳

مأخذ: یافته های پژوهش

مطابق نتایج حاصل از میانگین متغیرهای تحقیق به تفکیک روستا جدول(۴) میانگین بعد سرمایه اجتماعی، ۲/۱۱، اقتصادی ۱/۲۲، سرمایه انسانی ۲/۱۶ و نهادی مدیریتی ۱/۳۳ بدست آمد. سطح معنی داری تمام شاخص از سطح خطای آزمون ۵٪ کمتر است و کرانه بالا و پایین در سطح منفی قرار دارند، میانگین کلیه ابعاد در حد مطلوب قرار ندارند و این موضوع در کاهش تابآوری روستاهای مورد مطالعه تأثیرگذار است.

شکل ۳. میانگین متغیرهای تحقیق به تفکیک روستاهای مورد مطالعه

جدول ۵. ضرایب رگرسیون متغیرهای مستقل بر میزان تاب آوری کسب و کار

متغیرهای مستقل	ضرایب معیار نشده				سطح معناداری	t
	خطای استاندارد	B	بنا	ضرایب معیار شده		
سرمایه انسانی	.۰/۳۸	.۰/۰۸۱	.۰/۱۱۷	۲/۰۳	.۰/۰۳۷	
سرمایه اجتماعی	.۰/۰۲۴	.۰/۱۷۵	.۰/۲۳۵	۴/۶۷	.۰/۰۰۰	
اقتصادی	.۰/۰۴۰	.۰/۳۴۱	.۰/۴۰۶	۶/۸۴	.۰/۰۰۰	
نهادی و مدیریتی	.۰/۰۲۵	.۰/۰۲۹	.۰/۱۱۰	۲/۰۵	.۰/۲۵۸	

مأخذ: یافته های پژوهش

نتایج ضرایب رگرسیون جدول(۵) نشان می دهد که در بین متغیرها، متغیر عوامل اقتصادی صرفاً به طور مستقیم دارای تأثیر معنادار بر سطح تاب آوری کسب و کارهای گردشگری بوده است. اما دیگر متغیرهای مستقل نظیر سرمایه اجتماعی، سرمایه انسانی به طور مستقیم و غیرمستقیم تأثیر معناداری بر سطح تاب آوری کسب و کار در برابر خسکسالی داشته است.

در این بخش از پژوهش جهت سطح‌بندی روستاهای تکنیک‌های تصمیم‌گیری، در ابتدا باید اقدام به وزن دهنی نماگرها نمود. بنابراین با استفاده از روش آنتروپی شانون به هر یک از نماگرها وزن خاصی تعلق گرفت(جدول ۶). ضریب آنتروپی دامنه‌ای بین صفر و یک دارد، هر چه مقدار آن به یک نزدیکتر باشد نشانگر توزیع عادلانه و هرچه به صفر نزدیکتر باشد نشان دهنده عدم تعادل در توزیع است. همان‌گونه که جدول نشان می‌دهد نماگر پژوهش دارای وزن‌های متفاوتی بودند که بیشترین

وزن متعلق به میزان تجربه از خشکسالی های قبلی در بخش گردشگری (۰/۰۳۳۲) و کمترین وزن نیز متعلق به نماگر سطح تحصیلات با ۰/۰۲۶ بوده است.

جدول ۶ وزن نماگرهای تابآوری بر اساس تکنیک آنتروپی شانون

A4	A3	A2	A1	نماگر
۰/۰۲۹۳	۰/۰۲۵۲	۰/۰۳۰۲	۰/۰۳۱۶	وزن
	B3	B2	B1	نماگر
	۰/۰۳۰۷	۰/۰۲۳۱	۰/۰۲۵۲	وزن
C4	C3	C2	C1	نماگر
۰/۰۲۳۱	۰/۰۳۳۲	۰/۰۳۳۱	۰/۰۲۲۶	وزن
D4	D3	D2	D1	نماگر
۰/۰۲۴۳	۰/۰۲۴۷	۰/۰۲۴۶	۰/۰۳۱۰	وزن

مأخذ: یافته های پژوهش

همان‌گونه که در بخش روش پژوهش ذکر گردید، جهت سطح‌بندی روستاهای بر اساس شاخص‌های تابآوری از تکنیک MAIRCA استفاده گردید. لذا پس از تشکیل ماتریس تصمیم، فرض اصلی این است که تصمیم گیرنده احتمالات هر انتخاب گزینه را در نظر نمی‌گیرد و تمام ترجیحات با توجه به انتخاب گزینه‌های خاص برابر است یعنی تمام P_{Ai} ها با هم برابر هستند. سپس ماتریس ارزیابی نظری (T_p) با فرمت n^*m ایجاد می‌شود n تعداد معیارهای کل، m تعداد کل گزینه‌ها است. عناصر ماتریس ارزیابی نظری (tp_{ij}) به عنوان ضریب ارجحیت به عنوان گزینه‌های P_{Ai} و وزن معیارها (W) محاسبه می‌شود که در زیر آورده شده است. در مرحله بعد اقدام به محاسبه عناصر ماتریس ارزیابی واقعی (Tr) با ضرب عناصر ماتریس ارزیابی نظری (TP) و عناصر ماتریس تصمیم اولیه (X) با توجه به معادلات زیر صورت می‌گیرد که معادله اول برای معیارهای مثبت و معادله دوم برای معیارهای منفی است. عناصر ماتریس G به عنوان تفاوت (فاصله) بین ارزیابی های نظری (tp_{ij}) و ارزیابی های واقعی (tr_{ij}) محاسبه می‌شوند و در نهایت مقادیر نهایی را برای هر گزینه بدست می‌آوریم و بر اساس آن روستاهای رتبه بندی می‌شوند، در واقع هر چقدر مقادیر نهایی

برای هر روستا کمتر باشد، آن روستا رتبه برتر را کسب خواهد کرد. همان گونه که جدول ۷ بر اساس نتایج نهایی تکنیک MAIRCA تنظیم شده است نشان می‌دهد، روستای علی بیگلو با میزان ۰/۴۲۷ و روستای قلعه مragوش ۰/۹۵۲ به ترتیب در بالاترین و پایین ترین سطح تابآوری قرار دارند.

جدول ۷. سطح‌بندی روستاهای مورد مطالعه بر اساس تکنیک تصمیم‌گیری MAIRCA

روستا	روستا	روستا
Q	Q	Q
کافی الملک	علی بیگلو	قره تپه
۰/۵۴۱	۰/۴۲۷	۰/۴۷۳
زیاد	شیخ ولی	قلعه مragوش
۰/۶۴۰	۰/۹۵۲	کوشک
متوسط	هفت چشمہ	۰/۷۴۲
کم		
خیلی کم		

مأخذ: یافته‌های پژوهش

جدول ۸. مقادیر سطح‌بندی وضعیت تابآوری روستاهای مطابق تکنیک میرکا

وضعیت تابآوری روستا	مقدار (Q)
خیلی زیاد	۰ - ۰/۲
زیاد	۰/۲ - ۰/۴
متوسط	۰/۴ - ۰/۶
کم	۰/۶ - ۰/۸
خیلی کم	۰/۸ - ۱

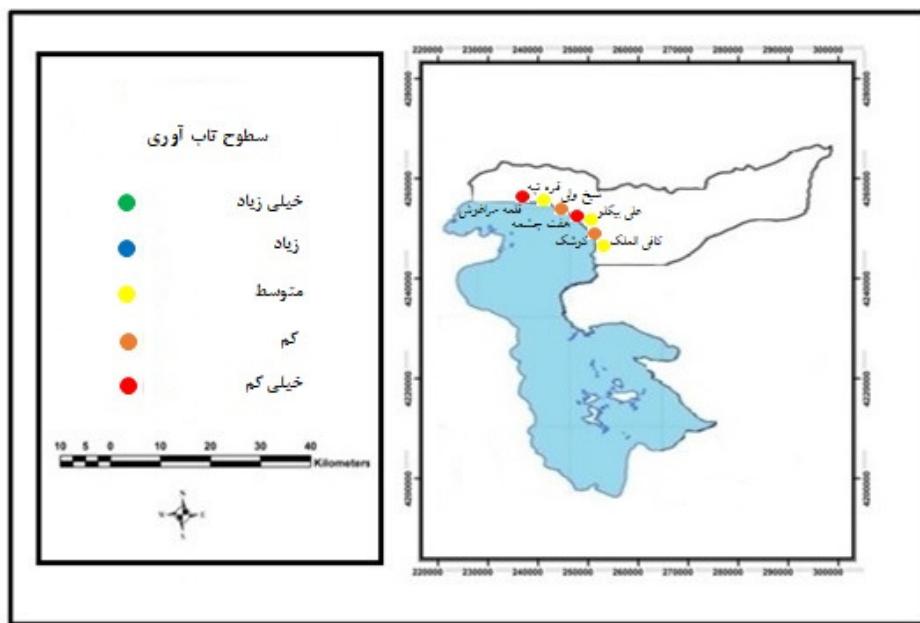
جدول (۹) امتیاز نهایی، رتبه و طبقه‌بندی روستاهای مورد مطالعه را براساس وضعیت تابآوری کسب و کارهای گردشگری به نمایش گذاشته است. با توجه به نتایج ارائه شده و بر اساس امتیاز (Q) روستاهای علی بیگلو، قره تپه و کافی الملک در سطح تابآوری متوسط، روستاهای شیخ ولی و کوشک در سطح تابآوری کم و روستاهای هفت چشمہ و قلعه مragوش در سطح تابآوری خیلی کم قرار گرفته‌اند.

جدول ۹. امتیاز نهایی و رتبه‌بندی روستاهای

روستاهای	امتیاز نهایی گزینه‌ها (Q)	وضعیت تابآوری	رتبه
علی بیگلو	۰/۴۲۷	متوسط	۱
قره تپه	۰/۴۷۳	متوسط	۲

متوسط	۳	۰/۵۴۱	کافی الملک
کم	۴	۰/۶۴۰	شیخ ولی
کم	۵	۰/۷۴۲	کوشک
خیلی کم	۶	۰/۸۱۲	هفت چشمه
خیلی کم	۷	۰/۹۵۲	قلعه مراغوش

مأخذ: یافته های پژوهش

شکل ۴. وضعیت تاب آوری کسب و کار گردشگری روستاهای مورد مطالعه

نتیجه گیری و پیشنهادات

باتوجه به لزوم تداوم فعالیت بنگاههای اقتصادی به عنوان یکی از اهرم های توسعه اقتصادی کشور و همچنین در راستای توسعه سیاستهای اقتصاد مقاومتی، به ویژه در نواحی روستایی، افزایش تاب آوری فعالیت‌های حوزه گردشگری به عنوان حوزه‌ای نوین در اقتصاد روستاهای اهمیت بسیاری می‌یابد. باتوجه به توسعه فعالیت‌های گردشگری روستایی، این فعالیت‌ها در فرآیند شکل‌گیری، رشد، توسعه و بلوغ خود، با مخاطرات متعددی در تأمین مالی، ارائه محصول و بازاریابی مواجه است. براین اساس شناخت و درک سطح تاب آوری آن در برابر این تهدیدها می‌تواند به ماندگاری فعالیت‌های یاد شده در بازار و کسب و کار کمک کند. یافته‌های این تحقیق در بررسی وضعیت تاب آوری کسب

وکارهای گردشگری در برابر خشکسالی دریاچه ارومیه شهرستان شبستر براساس نتایج آزمون تی یک طرفه بیانگر این است که وضعیت کلی تابآوری چندان مساعد نمی باشد. نتایج کلی آزمون تی یک طرفه برای وضعیت تابآوری روستاهای موردمطالعه میانگین ۱/۶۸ می باشد. با توجه به این که میانگین مشاهده شده تابآوری روستاهای کمتر از عدد ۳ که مربوط به سطح متوسط طیف لیکرت می باشد، بنابراین می توان گفت وضعیت کلی تابآوری در مجموعه روستاهای مورد مطالعه در سطح خیلی پایین تابآوری ارزیابی می گردد. ابعاد تابآوری از دیدگاه روستائیان دارای میانگین های متفاوتی است به طوری که بیشترین میانگین مربوط به بعد سرمایه انسانی(۲/۱۶) و کمترین میانگین مربوط به بعد اقتصادی(۱/۲۲) است. سطح بندی ۷ روستای مورد مطالعه بر اساس تکنیک تصمیم گیری میر کا نشان می دهد که بر اساس امتیاز(Q) روستاهای علی بیگلو، قره تپه و کافیالملک در سطح تابآوری متوسط، روستاهای شیخ ولی و کوشک در سطح تابآوری کم و روستاهای هفت چشمه و قلعه مراغوش در سطح تابآوری خیلی کم قرار گرفته اند. تحلیل تطبیقی این پژوهش با یافته های تحقیقات انجام شده بیان می کند که نتایج با یافته های پژوهش آستانه و قاسمی(Astana and Ghasemi, 2022)، خطیبی و همکاران(Khatibi et al, 2019)، علیقلی زاده فیروز جایی Vermaziar and Imani, 2022)، ورمذیار و ایمانی (Aliqlizadeh Firouzjaei, 2022) و صادقلو و همکاران (Sadeghlou et al, 2017) مبنی بر تفاوت میزان تابآوری در بین سکونتگاه های روستایی، مطابقت دارد.

با توجه به نتایج بدست آمده برای افزایش تاب آوری کسب و کار گردشگری در روستاهای مورد مطالعه پیشنهادات زیر ارائه می گردد:

- ایجاد شرایط لازم جهت افزایش اعتماد به مسئولان دولتی و غیردولتی بخش گردشگری؛
- کاهش موانع موجود در گرفتن وام و افزایش توانایی اقتصادی صاحبان کسب و کار در جهت جبران خسارات و هزینه های واردہ؛
- کمک های دولت در جهت آگاهی بخشی و ارائه اطلاعات لازم و به روز به صاحبان کسب و کار؛
- مسئولیت پذیری مسئولان دولتی جهت حل مشکلات صاحبان کسب و کار گردشگری در زمان خشکسالی؛

- ایجاد بازارهای متنوع و جذاب برای گردشگران برای جذب گردشگران بیشتر در روستای منطقه؛
- ایجاد زمینه های مناسب برای آموزش صاحبان کسب و کار برای افزایش قدرت ریسک پذیری آن ها؛
- برقراری معافیت مالیاتی در زمان خشکسالی برای صاحبان کسب و کار گردشگری.

منابع

1. Aliqli Firouzjaei, N. (2022). Assessing the resilience of tourism businesses against the crisis of the spread of the Covid-19 virus, a case study: the coastal settlements of Babolsar, *Journal of Human Geography Research*, 4(54): 1211-1226. (Persian)
2. Atai, H. Bostani, A. Soltani Moghads, R. and Salahi Esfahani, G. (2022). Assessing the vulnerability of rural settlements to drought using the Cooperas model (case study: Darab city), *Journal of Physical Development Planning*, 2(26): 73-86. (Persian)
3. Ayala, J-C. & Manzano, G., (2014), the resilience of the entrepreneur. Influence on the success of the business. A longitudinal analysis, *Journal of Economic Psychology*, 42: 126-135.
4. Biggs, D. (2011). Understanding resilience in a vulnerable industry: The case of reef tourism in Australia. *Ecology and Society*, 16(1): 3-12.
5. Biggs, D., Hall, C. M., and Stoeckl, N. (2012). The resilience of formal and informal tourismenterprises to disasters: Reef tourism in Phuket Thailand. *Journal of Sustainable Tourism*, 20 (5): 645–665.
6. Blake, A., and Sinclair, M. (2003). Tourism crisis management - US response to September 11. *Annals of Tourism Research*, 30 (4), 813–832.
7. Dahliz, H., and Susilowati, T.P., (2015), Business resilience in times of growth and crisis, *Annals of Tourism Research*, 51: 34-50.
8. Darban Astana, A. and Ghasemi, F. (2022). Assessing the dimensions of resilience of rural farmers against drought and identifying livelihood strategies (case study: central part of Shazand city), *Rural and Development Quarterly*, 25(98): 1-22. (Persian)

9. Davidson, D.J., (2010), the applicability of the concept of resilience to social systems: Some sources of optimism and nagging doubts, *Society and Natural Resources*, 23: 1135–1149.
10. Diffenbaugh, N. S., Swain, D. L., & Touma, D. (2015). Anthropogenic warming has increased drought risk in California. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 13: 3931-3936.
11. Ebrahimi, M. Zargham Borjani, H. and Sokhdan, Elnaz. (2018). The relationship between knowledge management and the crisis management process in tourism destinations. *Journal of Tourism Planning and Development*, 7(27): 102-122. (Persian)
12. Escalona, J., Flexas, J., and Medrano, H. (2002). Drought effects on water flow, photosynthesis and growth of potted grapevines. *Vitis-Geilweilerhof*, 41: 57-62.
13. Firouznia, Q. Nusrat, N. and Qadri, R. (2021). Assessing the resilience of villages in Baruq Dehistan, Moband.Ab, when communication roads are blocked due to snowfall, *Journal of Physical Development Planning*, 2(22): 73-89. (Persian)
14. Folke, C., Carpenter, S., Elmqvist, T., Gunderson, L., Holling, C. S., and Walker, B. (2002). Resilience and sustainable development: building adaptive capacity in a world of transformations. *AMBIO: A journal of the human environment*, 31: 437-440.
15. Ghanbari, Y. and Arin Far, V. (2017). Assessing the effect of drought on the condition and livelihood of rural households in Mashah exploitation units: a case study of Fasa city, *Rural and Development Quarterly*, 2(20): 69-91. (Persian)
16. Ghiasvnd, A. and Abdulshah, F. (2015). The concept and evaluation of Iran's economic resilience, *Economic Research Quarterly*, 15(59): 161-187. (Persian)
17. Gretzel, U., Fesenmaier, D. R., Formica, S., & O Leary, J. T. (2006). Searching for the future: Challenges faced by destination marketing organizations. *Journal of Travel Research*, 45(2), 116-126.
18. Gu, H., and Wall, G. (2006). SARS in China: Tourism impacts and market rejuvenation. *Tourism Analysis*, 11(6), 367–379.
19. Guo, Y., Zhang, J., Zhang, Y., and Zheng Ch. (2018). Examining the relationship between social capital and community residents' perceived resilience in tourism destinations. *Journal of sustainable tourism*, 26 (6), 1-12.

20. Hall, C.M., and Williams, A. (2008). *Tourism and innovation*. London: Routledge.
21. Hassana A.G, Fullenb M. A., and Oloke, D. (2019). Problems of drought and its management in Yobe State, Nigeria, Weather and Climate Extremes, 23: 1-7.
22. Heydari Sarban, V. (2015). Investigating ways to deal with drought in rural areas from the perspective of the agricultural organization (case study: Isfahan province), *Journal of Geography and Environmental Research*, 4(15): 19-34. (Persian)
23. Huang, J.-H., and Min, J. C. H. (2002). Earthquake devastation and recovery in tourism: The Taiwan case, *Tourism Management*, 23, 145–154.
24. Khatibi, S. A., Golkarian, A., Mosaedi, A., and Sojasi Qeidari, H. 2019. Assessment of Resilience to Drought of Rural Communities in Iran. *Journal of Social Service Research*, 4(45): 151-165.
25. Majnoni Totakhana, A. Heydari Sarban, V. and Mufarah Bonab, M. (2017). Investigating the effects of drought in Lake Urmia on changes in the resilience of rural settlements, *Journal of Regional Research and Planning*, 6(20): 64-89. (Persian)
26. McGehee, N.G., Lee, S., O'Bannon, T.L., and Perdue, R. (2010). Tourism-related social capital and its relationship with other forms of capital: An exploratory study. *Journal of Travel Research*, 49: 486–500.
27. Mokhtari, D. (2010). Evaluating the place of geomorphology in the assessment of natural disasters in Iran, *Journal of Geography and Land*, 3(9): 51-65. (Persian)
28. Orchiston, C. (2013). Tourism business preparedness, resilience and disaster planning in a region of high seismic risk: the case of the Southern Alps, New Zealand. *Current Issues in Tourism*, 16 (5): 477–494.
29. Portahari, M. Ruknuddin Iftikhari, A.R. and Kazemi, N. (2016). The level and degree of vulnerability caused by drought in rural areas (from the perspective of farmers), *Human Geography Research Journal*, 48(1): 19-31. (Persian)
30. Ritchai, W. B. (2017). Crisis and disaster management in tourism. Translated by Seyyed Ali Badri, Narges Vezin and Mehdi Ramzanzadeh Lesboui, Tehran: Noor Alam Publications.

31. Sadeghlou, T. Mahmoudi, H. and Jafari, F. (2017). Analyzing the resilience of tourism businesses in rural areas, the case of Mashhad's sightseeing area. *Quarterly Journal of Space Economics and Rural Development*, 6: 1-22. (Persian)
32. Shafii Sabit, N. Dosti, B. and Ghorbani, M. (2016). Assessing the vulnerability of rural settlements to drought phenomenon using the multi-indicator decision-making model of Kopras, case study: Delfan city, *Journal of Natural Geography*, 9(31): 119-134. (Persian)
33. Steiner , A. and Cleary, J. (2014). What are the Features of Resilient? Exploring the Perception of Rural Entrepreneurs Journal of Rural and Community Development, 9: 1-20.
34. Tagvai, M. and Moaidfar, S. (2015). Investigating the relationship between crisis management and spatial organization and security in tourism (case study of Yazd city). *Journal of Tourism Planning and Development*, 4(13): 120-146. (Persian)
35. Tanago, I.G, Urquijo, J., Blauthut, V., Villarroya, F., and De Stefano, L. (2016). Learning from experience: a systematic review of assessments of vulnerability.
36. Vermiziari, H. and Imani, B. (2017). Resilience analysis of rural businesses in Malekan city. *Entrepreneurship Development*, 10(1): 181-200. (Persian)
37. Yavri Gohar, F. and Mansouri Moayed, F. (2017). Crisis management in the tourism industry. *Tourism Management Studies Quarterly*, 12(40): 21-40. (Persian)
38. Zahiri, M. Aghaari Heer, M. and Zakari Miyab, K. (2015). Assessing the vulnerability of rural areas to earthquake risk, a case study of the central part of Marand city, *Journal of Rural Research and Planning*, 4(9): 111-97. (Persian)
39. Ziaian Firouzabadi, P., Anvari, A. and Valaei, M. (2015) Leveling the level of development of villages in Marhamat Abad section of Miandoab city, Case study: Central Marhamat Abad rural district, Miandoab County. *Space Economy and Rural Development*, 4(4): 129-146. (Persian)